

בענין בישול עכו"ם
אריה ליבוביץ

I. Source and reason for the prohibition.

A. Source - משנה עבודה זרה דף לה -

B. Reasons:

1. רש"י שם ד"ה והשלכות תוסף שם שף לת. ד"ה אלא - lest you marry their daughters.
 - a. תשובת הרשב"א סימן רמח - even in cases where there is no possibility of marriage.
 - i. that is why רבי had to be מתיר פת עכו"ם.
 - ii. it doesn't only mean this person's daughters.
 - iii. אף שבטל הטעם גזרה לא בטלה.
 2. רש"י דף לה: (הו"ד בבית יוסף ולבוש וחכמת אדם) - they may eventually feed you non-kosher.
 - a. ב"ח סימן קיב סעיף א' - Rashi in the gemara is explaining the אסמכתא from the passuk, but the real reason is related to בנותיהם.
 - b. שר"ת שבט הלוי חלק ו' סימן קח אות א' - the gezeira because of kashrus came first.

II. Suitable for a king's table - עולה על שולחן מלכים. גמרא עבודה זרה דף לת.

A. How to define the term:

1. שיטת החזון איש (הו"ד במסורה חוברת א' עמוד 86) - high enough quality for wealthy people.
2. שיטת הגר"ד סלוייציק זצ"ל (הו"ד שם) - eaten at royal banquet/state dinner.
 - a. נפקא מינה - sardines, other canned foods. Chocolate סימן תלח והנהגות ח"א סימן תלח.
 - b. proof to the Rav - logic for this היתר is explained by מבם הלכות מאכלות אסורות פרק יז that the non-Jew would not invite you to eat these kinds of foods.

B. דרכי תשובה ק"ג ס"ק ט' - even if it needs a little more work to make it suitable.

C. ערוך השולחן סעיף יח - depends on time and place that you live.

III. Foods eaten raw - נאכל כמו שהוא חי. גמרא עבודה זרה דף לת. ותוספות שם ד"ה איכא בנייהו.

A. Defining the term.

1. ריטב"א לעבודה זרה דף לת. - possible to eat raw.
2. מאירי שם - normal to eat raw.
 - a. מסורה חלק א' עמוד פט-צ - popular raw in sushi.

B. Logic for the היתר - חכמת אדם סו"א - the act of cooking is insignificant.

C. Coffee.

1. חתם סופר עבודה זרה דף לא: - isn't cooked, just gives flavor.
 - a. שר"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן תלו - a Jew should add the sugar.

IV. Smoked, steamed, microwaved.

A. Smoked foods. שולחן ערוך יורה דעה סימן קיג סעיף יג - not considered cooked.

B. Steamed foods (tuna fish). דרכי תשובה ס"ק טו - debate amongs poskim. Reasons to be lenient:

1. like smoked (distinction may be made - שר"ת יביע אומר חלק ה' י"ד סימן ט').
2. not included in decree.

C. Microwaved foods.

1. Stringent approach. שר"ת שבט הלוי חלק ח' סימן קפה - it is regular cooking.

2. Lenient considerations:
 - a. not included in the original prohibition.
 - b. עולה על שולחן מלכים.

V. The Jew's role in the cooking.

- A. Turning on the fire. מחלוקת מחבר ורמ"א שו"ע יו"ד סימן קיג סעיף ו'.
 1. חלקת בנימין ס"ק פד - pilot light - רמ"א שם - lighting from a small fire lit by a Jew
 - a. ערוך השלחן אות מד - only be lenient when it is a great need.
 - b. שו"ת תשובות והנהגות חלק ג' סימן רנ - automatic timer is not good beyond the first time.
- B. Continuing the cooking. שולחן ערוך סימן קיג סעיף ט'.
 1. Rama - even if it was cooked by the non-Jew to מאכל בן דרוסאי you can continue.
 2. Shulchan Aruch - only the act of placing the food on the fire would suffice.

VI. Workers.

- A. Housekeepers at home.
 1. In the home. תוספות דף לת. ד"ה אלא - some hold that in your house there is no problem, we pasken that it is still a problem.
 2. Employees. שולחן ערוך סימן קיג סעיף ד'.
 - a. תשובת הרשב"א סימן סח - logic to be lenient because they are forced into it.
 - b. ערוך השלחן אות ד' - combination of factors to be lenient - only in major need.
- B. In a factory. מסורה חוברת א' עמוד 93-94:
 1. Re'ah - factory worker is not a problem of bishul akum.
 2. distinction between פת פלטר and cooking by a factory worker.
 3. Rav Moshe (based on Rav Natta Grenblatt) - room for leniency when the type of cooking could not be done in a home. (according to שו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן קח אות ו' the חזון איש was machmir)

VII. The utensils. בית יוסף סוף סימן קיג, שו"ע קל"ג טו.

- A. פליטה - שיטת הרא"ש - the reason of חתנות is not applicable by a פליטה.
- B. בליעות של איסור - שיטת הרשב"א - the food becomes מאכלות אסורות and creates בליעות של איסור.
 1. Reason for those poskim who are stringent - the language of the שולחן ערוך suggests stringency.
 2. Reason for those who are lenient - many considerations to combine (Rosh, Jew's home, employee)

ומתני' ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורין איסור הנאה יחלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו יודעת והשמן שלהן *רבי ובית דינו יתירו השמן והשלקות*

דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חמטת:

③ משנה ה' ע"ג

שאלת פת הכומרים שאין להם בנים ולא צנוח אס מותר הואיל וליכא למגור משום צנוחיהן, ואמרת שכבר שאלתנו פעם אחרת ואסרתי ואמרתי דרך כלל אסרוי שבע"פ שאין לזה יש לזה, ואמרת שעכשיו נתחדשה לך ראייה להחיר מההיא דפרק המוצא תפילין דגרסינן התם: אמימר שרא לממלא בגלילא' במחוזא ואמר טעמא מאי גזור רבנן משום גנתו וחרצתו הכא לא גנא' איכא ולא חרצה איכא ואמרת דקושיא' דמילתא ראייה זו ראייה להחיר פת של כומרים.

תשובה ראייה זו איני מכיר מכמה דדין חדא שלא כל האיסורין והגזרות אסדיים ואין למדיס מוז לזו. ומדע לך' שהשבות הזו דרבנן פעמים מקילין בו במקום מזה מועטת כגון לקנות קרקע בארץ ישראל שמעלס בערכאות ומכתיב בשבת משום ישוד ארץ ישראל' וכן במקום חולי שאין בו סכנה החירו אמירה לגוי' שיש בו משום שבות' ופעמים החמירו והעמידוהו אפילו במקום מזה שיש בה כרת כאזמל והזאה". ועוד הגע עמך טלטול בשבת משום הוצאה כדאיחא בפרק כל הכלים" ואם כן ציוס טוב יהא מותר למאן דאמר" אין ערוב והוצאה ליום טוב, ואף בשבת נחיר צעיר שהיא מעורבת כלה ולוקן וחולה שאין יכולין ללאת בגליהן ומי שהולך בספינה או שהוא חושש צבית האיסורין וכמו שהחירו קאת השבותין במקדש, ובמקדש בעצמו יחירו כל השבותין זה כזה וכבר ראיית שם בפרק המוציא" תפילין שיש שבותין שהחירו ויש שלא החירו.

ועוד אס אמה צא להחיר פת הכומרים לפי שאין להם בנים אף אמה מחיר פת של מי שאין לו בנים כפת של צחורים שאין נשואין ושל נערים ושל סריסין וכן בספינה

שאין שם נשים, וכן יקה ישראל זה ויצא צחורת ישראל ואכלו הקרוואין לחם שהרי הלוקח אינו אוכל והקרוואין לא לקחו מגוי ואין שם משום צנוחיהן צחורת פטורה ורבי למה החיר משום פת דמוקה" מקום רחב אני רואה לו כאן ואכלו ושבעו, ומנפת אני צדי הראייה ואזלתי לה. גם הכומרים פעמים שיש להם בנים וצנוח מתחלה קודם כניסתן לכמריא והגדולים שבהן כן יש להם, גם האחרים אין להם אפטרופות.

ועוד משום צנוחיהן שאמרו", לאו דוקא משום צנו של מוכר או של נותן אמרו, אלא משום צנו הגוים שאם אין לזה יש לזה והרחקה עשו משום צנו הגוים, כמו על שמנן משום יין" שאף על פי שאין לבעל השמן יין אין אומרין שיהא מותר בשמן ונמצא התקנות לפי המוכר זה אסור וזה מותר ושחיטהו למילי דרבנן ותקנותיהם כמובא. סוף דבר לדברין אלו אין סוף ולהחירין" אלו אין מספר. העבר קולמוס על הראייה ומופר, ובמקומי אני עומד לאסור ואין צה נד ספק.

עוד מדע שאופן שבמשנת אין מעמידין" גזרות קטעות היו יין ושלקות שלהם וגבינה אף על פי שצטל הטעם גורה לא צטלה, שהיין אף על פי שאין מנסרין עכשיו אסור אפילו צהנאה ומיטוק גוי עושה יין נסך אף על פי שאינו יודע צטיב עבודה זרה" ואין לו בנים וגבינה אפילו במקום שאין מעמידין צעור קיבה אלא צפרתים" וכן כולן וולמי המוריים שמאלטו לו הימר במקום שהיין ציוקר", ובמה שנאמר איחמר בכל השאר דלא איחמר לא איחמר.

⑤ ב"מ י"ג ע"ג

ופירש רש"י (לח.) מדרבנן שלא יהא ישראל רגיל אללו במאכל ומשמה ויאכילנו דבר טמא עכ"ל וקשה דצמשה (לה: ד"ה והשלקות) פירש רש"י עצמו הטעם משום חמטת ונראה דצמשה מוכח דבכולן גזרו משום צנוחיהן אלא דאסמכתא דקרא היא כדי שלא יאכילנו דבר טמא דמשום הכי לא שרי אלא כמים שלא נשתנה על ידי האור ואין לחוש צהם משום דבר טמא:

④ ב"מ ע"ג ע"ג (י"ג ע"ג)

אמא' שלקות שבשמים גוי אסורים. צמשה פרק אין מעמידין (לה:): מני שלקות של גוים בכלל דברים האסורים באכילה ופירש רש"י שלקות כל דבר שצטלו גוי ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חמטת וכן כתב הרמב"ם צפ"ו (מהמ"א ה"ט). ובגמרא פירש רש"י (לח. ד"ה מדרבנן) טעמא אחרינא שלא יהא ישראל רגיל אללו גוי במאכל ובמשמה ויאכילנו דבר טמא [ב:].

*** והמעושן אינו כמבושל:**

הוא שיש ענין נהדר ע"ש: (מז) אסור משום בישולי עכ"ל.
ואין חילוק בזה בין בישול נקדיחה ובין לבי אש ובין בישול דלי
(היינו לבי קדרי). כמצינו בנדרות הכור הוה אש או הדרשניא. ועיי
בפרק השלחן (להרד מהרי"ט בטוהר אר"ק) ק"י כד שכתוב דבר
האמיר דערבון הייני ככלל בישול לזמן זה ע"ש ועיי בשו"ע
ד"ס שם סוף סי' ר' עיי דהדבר הפוסקים שבי דמלח ארמי
דקיי"ל שהוא כמות אפיה אין זו המוס בישולי עכ"ל דלא
כדו אלא בחובות האור דוקא שנתבין דין חדש דלא ליה כד
גילה במה שרי ואין זו המוס בישולי עכ"ל דלא אש"י לענין
שבת שרי ולא דוקא גמיה אש"י כמל ונחלק דרכים ונגד רוח
ובדלא שרי מולדות האור אש"י דלענין שבת אסור היינו לזמן
בישולי עכ"ל שרי וכו' ע"ש ועיי בשו"ע ס' ארי חור"ק ק"י כ"ג
שצי"ל דבר רב אש"י למען הדיקדוק שנתבנה שבת
עכ"ל של עכ"ל דלא שייך זו משום בישולי עכ"ל משום שאין
מבטלין האור שנתבנה ממש הדיקדוק י"ל אש ממש רק שנתבשל
די קטור סגא ועיי חסדון שכתב לתוך היורה שנתבנה זה
האור עיי ק"ס וא"כ האל האדם לא גרע ומעושן ואין זו משום
בישולי עכ"ל דמה לי הכל האל נטא שהוא הענין והיה לי הכל

21 י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א

ע"ה ס"ק מו). ע"ש הן אמת שיש מקום לדון אם העישון ע"י הקיטור
נחשב רק כעישון בלבד, ואין דינו כבישול, שאפשר שדוקא כשנתלה
בעשן בלבד נחשב כעישון, אבל הכל הקיטור הוא כבישול גמור.
ועי בירוש' שבת (פרק כלל גדול ד"ג ע"ב), המחיד אבר חייב משום
מבשל, הצולה המטגן השולק, והמעושן כולהו משום מבשל, בישראל
בחמי טבריא חזקיה אמר אסור רי"ח אמר מותר. ומוכח שהעישון
הוא כבישול ממש, וחייבים עליו מה"ת בשבת, ואפ"ה בדין בשו"ג
אין המעושן כמבושל. וכ"כ להדיא בשו"ת מהר"ם (ד"פ, ס"י גח),
לחלק בין שבת לבשו"ג, והביא ד' הירוש' הג"ל. וא"כ מה לי בעשן
ומה לי בקיטור. והנה הרמב"ם (פ"ט מה' מאכלות אסורות ה"ו) כ'.

אדם והוא זל דהו דברו וציוו רח"י משיבו ענה דמולדות
אסור הרי הוא כחור ע"ש אמנם עיין נקי אר אב על תורה
כלל עיי ק"ק ד' שהציוו והיה דברו צנה עתה דבר הרב הכל
נחין חייבו ענה דמס' אין רח"י לבישולי עכ"ל דקול עובא נשאיב
נחייבו ענה דמאירא האמירו זו גם דמולדות האור ונפרט שכתב
הבישול על ידי מוסס הקיטור הוא דבר שמתבשל ענה עקרו
א"כ י"ל דהו לא היי בכלל הגמיה כמבואר על בישולי עכ"ל ע"ש
וכה רח"י בשו"ע א"כ שהיה חור"ק ק"י ג' צלחנא התש"א עמוד ג"כ
בדין הדיקדוק בזה הביא דבר הרב ע"ס אריה והיה דברו והשלה
דהדיקדוק כדעת הרב שצי"ל ע"ס אריה ע"ס דהאשכול צהל הו"א
ומה"מ חזון ד"ס כמו הונשל צל"ש וכו' דמ"ה דמ"ה ע"ש אין זו
משום בישולי עכ"ל ע"ש ועיי בפרק השלחן הכל סוף ק"י כ"ג
ש"י דביקדוק צל"ה לא שייך כלל בישולי עכ"ל ממה שכתב
ונפרט ש"י צ"ח הרש"ה לא צמחה ולא נבעתו וגם כי
אין נגד חכמה וס"י כלל ע"ש ועיי בשו"ע שאל והביא ה"ת
חלק א' ק"י ר"י ד"ס ג"כ לחוק מה שצי"ל דהו דמ"ה ע"ש
היי עכ"ל ולא חייבין זו לבישולי עכ"ל ע"ש ועיי נקי
ש"י חזק חכמה חכמה דרכים חזק ג' נמנעה בישולי א"י ק"י
ז' והו שולח בזה הביא וצ"ח מקומו ונמ"ה בזה לדיכ ע"ש
לכל לשמ"ל (ס"ק י"א י"ג) דנמ"ה ע"ש שיהא שלם על שלחן
חלבים ללפת זו אש הפה דוקא לא קשה מדי דהו"א אין חק
חש"ס ומש"ס לכל פה פס לדיקדוק ולא גרע ומתקנת הכל

ולא הולאו רק עישון בירושלמי פ"ח דנדרים וטור יו"ד ק"י
ק"ג, דעישון אינו בשול ומכ"ש כבש כמבושל, וכן מליח
צמ' ע"ס ל"ח ע"ה ונפוסקים דכ"ז אינו נכנס בגדר בשול
למע"י שיש זו לדי דמיון לבשול וממילא אינו בכלל הגמיה
דאין זה הכנת תבשיל הרגיל, אבל מיקרוגל דעשה כסיוס
הכנת תבשיל הרגיל פשיטא דהוא בכלל בישוליהם וחלילה
להקל בזה, וגם סו"ס מבשל ע"י אור אש אלקטרי וא"ת דגם
זה אינו בכלל א"כ גם בשול על אור האלקטרי הרגיל י"ל מכלל
הגמיה ואסור לומר כן.

זה דעתי העני' עפ"י הלכה.
הר"י דושח בידידות, מצפה לרחמי ה'.

אשר שאל הלכה למעשה בענין התורים שפועלים ע"י גלים
קארים מכו דינס לגבי בישול עכ"ל.
וכ' בשם מארדים להקל דהבישול בתור אינו דומה לבישול של
אש כלל לא נמכותו ולא כפי הבישול לא נמכותו דבזה
הבישול מעשה ע"י ריכוז גלים שעוצרים את החלקים הקשים
ומגיעים לחלקים הרכים של המבושל וע"י הם מבשלים
במהירות מאד, וגם כפי הבישול אינו דומה לגמרי למבושל
באש ממש, ומעלת כ"כ' דיש מקילים בזה, וגם מסעדות
כשרות המהדרין בשאר דברים אינם מקפידים מלכשל בזה
ע"י עכ"ל.

ובתשובת דבר זה אומר כי הדבר פשוט כי דבר זה אסור
משום בישולי עכ"ל, כי בין לטעם הגמיה משום
מתנות ובין לטעם הגמיה משום שמה יאכלנו דברים טמאים
כמש"כ רש"י ע"ז ל"ח ע"ה, ובין לקס"ד דגמ' ע"ס ל"ז ע"ז
דילפינן מקרא אוכל ככסף תשצירני ואכלתי ומיס ככסף תתן
לי ושתיתי דמה מ"ס שלא נשתנו מצרייתן ע"י האור, כ"ז שייך
בישול זה דמיקרוגל, דאלו היה האיסור מלאכת בישול הי'
עליו לחקור כפי פשולת מלאכת בישול של מיקרוגל אשר
עכשיו אין לנו עסק בזה, אבל היתה הגמיה בישול גוי משום
מתנות וגזרו להגזיר מהם להתרחק מבישוליהם אשר בשול
הסעודה מביא לידי התקרבות כמש"כ הראשונים א"כ מה
איכפת טרת ואיכות הבשול כל שנתבשל והוכן לסעודה בחופן
הרגיל בתקופה זאת, ואוכלים מאכל זה בתור תבשיל היא
הגמיה שגזרו חז"ל.

י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א י"א

סיק צ"ל (פר) רק שהעובד כוכבים הדליק האש מאש של ישראל שרי. ולפי זה נראה דאיתום תנורים שיש בהם אש קטנה הדולקת חמיר וכשפותח את ברו הגו נדלק הגו מאש זו, אם מתחילה הדליק ישראל אותה אש קטנה ובא עכ"ל ופתח את הגו ובישל עליו מותר שהרי העכ"ל הדליק האש מאש של ישראל, וכצ"ל דהרמ"א כאן, ועיין לעיל בסמוך מש"כ בעיקר הד"ק דהרמ"א כאן:

25) ערב גוללם מן הארץ

מד וי"ל רבינו הרמ"א בסעיף ו' ויש חולקין ומ"ל דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני לענין בישול כמו לענין פת וכן נדרגין ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל וי"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם רק שהבותית הדליקה האש מאש של ישראל שרי עכ"ל והנה זה שכתב דהדלקת או חיתוי מרבי דהו מעיקר דין דגם"ל כמו שבארנו רק מה דמשמע מברבי דגם השלכת קיסם מרבי זהו לאו מדינא דגם"ל אלא מסנהגים שיש בין בני בבל לבני א"י כמ"ש התוס' והרא"ש שם ולכן מ"ל ל"א דגם בלא השלכת קיסם רק בהדלקת מאש של ישראל שרי דמ"ל ל"א אלו דכיון דשוה דינו לפת וסאתרי שבפת הקילו הרבה כמ"ש בס"י ק"ב כמו כן בכאן אבל באמת דם קולות נדורות ואין ראוי לסמוך על זה רק בשעת הרחוק ובבית ישראל וכן מ"ש דחיתוי בלא כוונה מועיל ג"כ דהנה חולקין בזה [מש"כ סק"י א]

27) ארבע עשר יום יצא מן ארץ מצרים

מ [כב] "אם בישלו עובד כוכבים כמאכל בן דרוסאי וגמרו ישראל יש לאסור י' אלא אם בן הוא ערב שבת או ערב יום טוב או שיש הפסד מרובה בדבר. (י) יד [כג] (ויש מחיין ג) כל (י) ענין (טו) כשם שה"ל ור"ן ור"ף ומח"ל ור"ל ומ"ק סימן ס"ג שרי יקר עשה כן מעשה וכל כולו כו' וכו' כשה"ל ומרדכי ומה"ל ור"ל כ"כ כ"ה ומ"ג דף ל"ז פ"ג וכן קבל מר"י ור' יוחנן ל"ז ח"ו עין הסנינו רוב הסוקים ולא כדס' הס"ג כ"כ' כ"ה אר' יוחנן כ"ה עיין פ"ה (ד) וכן טענין :

28) ארבע עשר יום יצא מן ארץ מצרים

אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. פרטי' דרבנן נאז מאוס דחיים שמא יאכלנו דברים טמאים ויזכר היה מראה לפרש כסעם מאוס הטעם וק פ"ה במתני' ואמר רבי' לברכה ב"ר דוד דודאי שנקא אסרו חכמים כהעובד סוככים מכללם בניו אכל כשאז מכלל בניו של ישראל אין לחוש לא לחטות ולא לשמא יאכלנו דברים וטמאים ולא סדה ל ר"ם דודאי כיון שהעובד סוככים מכלל לא חלקו כלל חכמים בין רשות ישראל לרשות העובד סוככים כי לעולם יש לחוש שמא לא יזכר גם בניו של ישראל כמו בניו של עובד סוככים :

29) ארבע עשר יום יצא מן ארץ מצרים

ד' [פ] "יש מי שמתיר (ג) ז (ס) בשפחות שלנו [י] ויש מי שאוסר ואפילו בריעבד (תשובה רש"י ס' פ"ה) :

הנה [יא] ונדעבד י' לסמוך לדברי הממירים (ארוך כלל מ"ג והנה ס"ד) [יב] ולפילו למחילה טענין לסקל בניו ישראל שהשפחות והעכ"ל מכללים בניו ישראל (ד) כי י' אסור שלא יחטה אחד מבני הכיה מעט (ס) :

ז [יז] אין שגירת (פ') סעודה ונפשו והסיקו מרגום ויזון שגרון התער מעלת (ז) אלא כפת אבל בשאר המתבשלים אין שגירת התער ולא הדלקת האש מעלה ומוריד אלא התנה הוקא לפיכך הדוזה לבשל במחבת בתער של עובר כוכבים צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התער למקום הראוי להתבשל בו :

הנה (ת) [יח] ויש מולקין וסכ"ל לכו דהלקת האש פ"ה לו (ב) חסיו צמלים מהי לענין בישול כמו לענין פת וכן טענין :

(הנהום ש"ד ובארך כלל מ"ג ובמדנדי פ"ה) ' ולפילו חסיו בלא (ח) כוונה מהי ומועיל (מחשמות סכ"ל"י כשהנה ש"ד וכל כו) [יח] וי"ל דלפילו לא חיתה ישראל י"א [כ] ולא השליך שם קיסם רק שהסוכך כוכבים הדליק האש מאש של ישראל שרי (או"ס שם בשם מה"ל) :

30) ארבע עשר יום יצא מן ארץ מצרים

שאלה: בישול עכ"ל בחשמל המופעל ע"י שעון שסידר בעה"ב היהודי בביהח"ר

בקרתי בבית חרושת אחד שבעה"ב סידר שעון אלקטרי שבכל יום ויום מוליק את האש מחדש, וטעם הדבר כדי שיקרא שהישראל הדליק את האש ולא נקרא בישול עכ"ל, ולדבריו נוהגין כן בכמה מקומות בארץ ובחול"ל ואין חוששין, אף שאין כאן פעולת ישראל רק העכ"ל מכלל באש דהנה כממילא וכמו שיבואר.

וצ"ע בזה, דנראה לע"ד דרק מעשה רבה מועיל, היינו כגון שנפת היהודי בפיו באש כמבואר ברמ"א (ק"יב סעיף ט') מתשובות מהרי"ל דמועיל שנחשב כגופו ממש, ולפ"ז נלע"ד דאם העמיד שעון אמנם מועיל שנחשב מכחו ממש, אכן זהו רק כאלו הוא הדליק בפעם הראשונה, אבל מה שנדלק אח"כ בהשעון אינו בגדר חיצוי רק כמו כלו חיצוי, ולכן מדינא אין יוצאין בזה ידי חשב בישול עכ"ל, ואף שלרמ"א (סעיף נ') נהגו להקל אפילו ישראל הדליק האש ועכ"ל הדליק ממנו, נראה דשם שאני שהישראל עשה מעשה רבה שהדליק אש ואח"כ העכ"ל ידליק ממנו, אבל כאן דמעשיו כלה לגמרי בפעם ראשונה הוי כאזדא ליה כחו, וכה"ג לא מצינו דמספיק גם בבישול עכ"ל, שהרי אין לפנינו עכשיו ההדלקה דישראל בעין או כחו, ולכן אסור מדינא, וכ"ש שבוה ישחכת ח"ו לגמרי איסור בישול עכ"ל, ונראה שאין להקל בשום אופן. (ונראה לע"ד דאף שזרק קיסם גם שלא בכוחה מועיל לענין שאין איסור בישול עכ"ל כמבואר ברמ"א סעיף ד' ובט"ז ס"ק ד', מיירי בקיסם לתער כפשוטו, אבל מה שמקילין בגד שהדליק ישראל והעכ"ל הדליק ממנו, היינו דוקא שהדליק ותחבוץ מעיקרא להדליק ממנו העכ"ל שבוה מתיחס להבישול ומועיל.)

ד' והנה המור כתב ג"כ ו"ל וד' אברתם היה פתירם
 אם בישלו בביתו של ישראל וכו' ור"ה חולק עליו
 וכן נוהגין עכ"ל והסכים לאיסור וגם רבינו הב"י בסעיה
 ר' כתב יש מי שמתיר בשפחות שלנו יש מי שאסר
 אפילו בדועבר עכ"ל ודעתו לאיסור כמ"ש בספרו הגדול
 ע"ש אך רבינו הר"מ כתב ו"ל וכדועבר יש לסמוך
 אדברי המתירים ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית
 ישראל שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל כי
 א"א שלא יתנה אחד מבני הבית מעט עכ"ל ונראה
 להדיא שהקיל מפני כל המעטים ביחד והיינו בבית
 ישראל והשפחות שבויות וא"א שאחד מבני הבית לא
 יתנה מעט בכישול התבשיל והצלי וכבר המועיל
 לקרב הבישול וס"ל לרבינו הר"מ דנהי דר"י ור"ה
 חולקים על סברת הר"מ דרבינו של ישראל שרי וגם
 על דוחר דקניות לנו אין לסמוך כי אינן קניות לנו
 אלא שבויות מ"מ בשניהם ביחד ובציוחף הותר השלישי
 יש להתיר לכתחלה [ועס"ך סק"ו וע"ז סק"ג] ובודאי
 שבסקינות הגדולים שאין מניחים להשהות משרתת
 ישראלית ודאי דיכולים לסמוך על היתרים אלו אבל
 במקום שאפשר אין לסמוך על כל ההיתרים שנתבאר
 וכן המנהג פשוט ואין לשנות :

שאלת שפחות אלו הקנייות לנו אם דינן כעבד ערל אסר
 שהם קנייות למעשה ידיהם ואם יהיו בכלל גזרותיהם.
 תשובה לא נמצא מלשון השאלה לאי זה ענין היא שאלה,
 ואם לענין שפחה אסר כלומר שנהיה מנורין
 על שפחתן צמלאכתנו הרי אלו ודאי בכלל ואסורין צמלאכת
 ישראל כעבד ערל, אף על פי שיש מרוביניו שסוברין לומר
 בכל עבד ערל שאין אנו מנורין על שפחתן אלא אם כן הוא
 עבד פושע כלומר שקבל שבע מצות בני נח, ויש להם על מי
 שיסמוכו במסכת כרמות, אלא שאין דעתי נוטה כן אלא כל
 העבדים הערליים שלנו בכלל שפחה צמלאכתנו, ואין זה
 מקום אריכות לפי שלא צאה שאלתך על זה. [ואם עיקר
 שאלתך לומר אם אנו מנורין על בשוליהן ואם הם בכלל
 גזרות שגזרו חכמים על הכופים] בדאי הרי הן בכלל גזרת
 מגען ציין של ישראל ובגנינותם ובכלל כל הגזרות, אלא שיש
 מרוביניו ז"ל, שעמעמו על בשולי העבדים והשפחות שלנו
 להמיר, ונחמין טעם לדבריהם ש"אין איסור הבשול אלא
 מגזרת חמנות, ואין גזרת חמנות וקרוז הדעת אלא צמי

שעושה מרצונו לאהבנו ישראל, ואלו עושין ציין ירצו ציין לא
 ירצו ואין קרוז הדעת צמלא צוה ולא גזרת חמנות. ומכל
 מקום אין דבריהם מחורין בעינינו ואין אנו סומכין על זה
 אלא שנהגים אנו איסור בשוליהם ואפילו דיעבד.

1. בישול בבית חורשת

הרא"ה כתב בבדק הכית (בית ג' שער ד'), ח"ל, שהאופה אופה בבית
 מיוחד לכך, ואינו מתכרך לבשל לעצמו ולא לשום אדם מיוחד אלא למלאכתו,
 לפי שהוא שכיר לאפות ולבשל לכל הבא בבית מיוחד שאי בני אדם אוכלין בו
 ולא שותין בו, והוא רשות הרבים לכל העולם, בזה אפשר לדרן לזכות, דכי הא
 לא חשיב בשולי נכרים, ולא שייך בהא איקרובי דעתא, וכל שכן לענין פח
 שהקלו בו, עכ"ל. ולהרא"ה בכל כיח"ד אין בו משום כישולי נכרים, מבשלים
 לכל העולם.

ואפשר לומר שביח"ד אלים מפלטר, דמה שהתירו פח פלטר היינו דוקא
 בפת, ולא בכישול [ודמוכה גם מהרמ"א (סי' קי"ב סעיף ו), דיש אוסרים פח
 שביצים טוחים על פניו, משום שהן בעין ואסורים משום כישול, דאף דהפת
 מותר משום פלטר, הביצים אסורים]. אבל זהו דוקא בפלטר, שהישראל הנכרי
 המבשל נפגשים, שהנכרי מוכר לישראל. אבל בכישול הנכרים שבבתי החורשת
 שבזמננו, שאין הישראל האוכל את המאכל נפגש כלל עם הפועל הנכרי העובד
 בזה, שוב אין כאן חשש חתנות כלל, ומותר. וכן הי' סבור הגר"מ פיינשטיין
 דצ"ל. ופעם אירע שאלה כזו במפעל שהיה עושה "עג ראלס", ונשאל הגר"מ
 פיינשטיין ע"י הרה"ג ר' נטע גרינטבלאט שליט"א אחד מתלמידי המובהקים,
 שהוא מהרבנים באו. יו, וכתב הר"ר נטע את חות דעת רבו הר"ר משה בענין
 זה, וקראו לפניו, והסכים שכך היתה כונתו, ולכן אני מוסר בזה את כל
 התשובה, שעוד לא נדפסה:

(33) י"ד אב תש"ז י"ג אלול תש"ז

וכמקילים ,
כח סומכין עמנן על יסוד המבואר בקגת ספרים שאין מעשה
זית מרושע שעושים בו רבנות לרבים בכלל גזרת מחנות,
ומפני קדוש כחון אים ז"ל שמעתי לכתמיר זכר.

[שאלה, בדבר המכונה האוטומטי שנוצרה כמיוחד לחמם בימים טרופות
בחימום של קיטור-סטים, בלע"ז), ונעשות מה שקורים "עג ראָלס", זהו
צורת הפעלה: "מתחילה השכוע אינו יהודי לחוץ כפתור חשמלי שמדליק
ומכין את המכונה, ובכל עת שהביצים הטרופות באות אליה ע"י צינור מכלי
אחר, מתחלת המכונה לפעול מעצמה, וגורמת להכלים שבתוכה הנקראים בשם
"מאלדס" לקבל את הביצים, והכלים עוברים מעל לקיטור עד שהביצים
נגמרות ע"י החום, ואז המכונה מוציאה את ה"עג ראָלס" לחוץ ואורזת אותם
בכילות. אחרי שמתרוקנים הכלים, המכונה מפסיקה מעצמה מלפעול, וכך
היא עומדת בלא פעולה עד שביצים אחרות באות אליה, שאז מתחילה מעצמה,
באופן אוטומטי, את תהליך יצירת ה"עג ראָלס". כי מתחילה המכונה ומפסיקה
מעצמה עבודתה עד סוף השכוע, שאז מפסיקים את כוח החשמל המחובר
אליה. גם ביאת הביצים טרופות אל מכונת החימום היא באופן אוטומטי מכלי
המצד בחדר אחר. כשמחמלא הכלי בבימים, יש מנוע ("מטרור") שמתחיל
מעצמו להעביר את הביצים למכונת החימום השניה, ע"י שנפתח הצינור,
והביצים עוברות בתוכו למכונת החימום [ע"כ לשון השאלה].

[תשובה]. יש לדון להחיר "עג ראָלס" אלו מאיסור בישול עכ"מ, דהנה
כבר דנו בעלי הוראה בדור שעבר, כשעלתה שאלת ה"סרדינים" וכדומה להחיר
משום דבמציאות לא שייך בהם גזירה דחתנות, דהרי מתבשלים בבית חרושח
ע"י כמה וכמה פועלים אינם יהודים, ונאכלים במקום אחר לגמרי, באופן שלא
יבואו האוכלים להתקרב לאלה שעסקו בבישולם. והאוסרים טוברים שמ"מ יש
לאסור משום לא פלוג רבנן. ונראה שלא שייך לאסור משום לא פלוג אלא
כשהבישול הוא באופן הרגיל, בנוגה ששייך שיבואו לידי קירוב, שאז אף
כשהבישול הוא במקום אחר, שלא שייך התקרבות לא"י המבשלים, אסור
משום לא פלוג. אבל באופן שלנו, שמתחממים הביצים ע"י מכונה, ובצורה
שכזו שלעולם לא מבשלים במכונה זאת באופן שיש חשש של קירוב
במציאות, (ובאמת כשהביצים מתחממות, אין א"י מתעסקים או בהחימום), י"ל
שאינן לאסור משום לא פלוג, דהרי בצורה זו של בישול אין חשש של חתנות
לעולם.

(35) י"ג אלול תש"ז י"ג אלול תש"ז

מן כ' אלול כ' כלים שבשל בהם העובר כוכבים
לפניו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי
כוכבים כא צדיקים (יא) הבשר (ג) י"ג ויש אומרים
שאינם צדיקים [מא] ואף כ' לדברי המצריכים הבשר
אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים ודיו מפני
שאינן לאיסור זה עיקר בדאורייתא : |

כתבתי את זה לי בהסכמת מרן הר"מ, ואחר שכתבתי קראתי את זה לפניו
ואמר שנכתב כראוי. עכ"ד.

(34) י"ג אלול תש"ז י"ג אלול תש"ז

ז וכתב הרשב"א וכן כלים
שבשלו בהם גוים דברים
יש בהם משום בישולי גוים
עורים וכו'. ז"ל הרשב"א נמורת
ז"ת הארוך (נ"ג ע"ג) ולענין כלים

אל זהם הגוי לפניו דבר שיש בו משום ציולי גוים מסתברא
ריכין הכשר דכל שאסרוהו חכמים פליטמו לבן כמוהו דהא אפילו
זנו של גיד דאינו אלא ממנהג קדושים (כדאיתא במולין ג' א). אומר
גרונו מן צמערנות צין ציירו ורוטבו וכן כל איסורין של דגריהס
אל וגבינה של גוים וטעמא דכל שאסרוהו חכמים כעין דאורייתא
זרו (פסחים ג'): והלכך נרץ לגן בשפחות שלנו שרגילות לבשל לעממן
דריה שלנו שיניט ישראל ע"ג האש או שיהפך קודם שיגיע למאכל
דרוסאי דאי לא הקדריה שנתבשל צה והקערה שנאכל צה אסורה
ל שהמאכל אסור הכלים שנלעו ממנו אסורים אם של חרס ישבור
ס של כלי שטף יגעיל כדרך כלים שנלעו מן האיסורין וכ"כ הרב
ל התרומה (פ"י כו ד"ה והא דאמרן) פנאדיש של דגים שאפה גוי

לאדוני אבי ד"ל וכתב שאין לחוש וכו'. [בדק הבית] ר' ירוחם
(ני"ז ח"ו קס ע"ד) כתב שכתשובה כתוב כן ובדקתי בתשובות שבידינו ולא
מצאתיה. וכתב עוד שרוב הפוסקים הסכימו לדעת הרא"ש ומתוך מה
שכתבתי תראה שלא דיבר נכונה בזה דאדרבה רוב הפוסקים הסכימו לדעת
הרשב"א [עד כאן] (לדעת הרשב"א) שאסור כלי שנתבשל בו ציולי
גוים מכל מקום יש להקל בו יותר מבשאר איסורין דאילו כלי חרס
שנשחמש בחדר מן האיסורין רותח אין לו תקנה אלא שצריה או חורת
כבשונות אבל כלי חרס האסור משום ציולי גוים מגעילו שלש פעמים
ודיו מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאורייתא וכן כתב רבינו צממן
קכ"א (קנ"ג): |